

Ülkü Önal, **Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli'den Masallar ve Halk Hikâyeleri**, Ankara: Ayrıntı Basımevi, 2017, 128 sayfa, ISBN: 978-975-97542-7-3

Esra ÇAM*

Sözlü kültür unsurları, kültürel mirasın en önemli yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, söz konusu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması kültürün gelişmesi ve yaşaması için büyük önem arz etmektedir. Sözlü ürünlerin kaydedilmesi için yapılan derleme çalışmaları, “söz uçar, yazı kalır” düsturunca sözlü kültürün korunması amacıyla yapılan çalışmaların ilk aşamasını oluşturmaktadır. Halk edebiyatı ve halk bilimi alanındaki bilim insanlarının yaptığı derleme çalışmaları yanında gönüllü olarak ve adeta bu yola baş koymuş araştırmacıların yaptığı derlemeler ve bu konudaki yayınlar da bulunmaktadır. Belirli bir bölgenin veya bölgelerin sözlü kültür

ürünlerinin derlendiği ve yayımlandığı bu çalışmalar o bölgenin kültürel mirasının tanıtılmasına katkı sağlamakta ve de bu konuda araştırma yapmak isteyenler için kaynak oluşturmaktadır.

Artvinli yazar Ülkü Önal derleme çalışmalarıyla bu alana katkı sağlayan önemli isimlerden biridir. Derleme çalışmalarının önemini bilen ve köy köy, ilçe ilçe dolaşarak derlemelerini kitap olarak yayımlayan yazar, bugüne kadar yaptığı çalışmalarıyla hem bilim dünyasına hem de okuyuculara çok değerli kaynaklar sunmuştur. Ülkü Önal'ın bugüne kadar çok sayıda dergi ve gazetede yayımlanmış makaleleri, çeşitli sempozyumlarda sunmuş olduğu bildirimleri ve yayımlanmış olduğu 11 kitabı bulunmaktadır. Bilmece, mani, çocuk oyunları, masal ve hikâyeleri derleyerek yöresel ağız özellikleri ile yayımlamayı tercih eden yazar, öz kültürün bu şekilde yaşaması gerektiği düşüncesine sahip olduğunu belirtmektedir. Yazar, çalışmalarını metin yayınıyla sınırlandırmayıp, derlemelerde yer alan yöresel deyim ya da terimleri açıklayarak söz konusu bölgenin yerel özellikleri hakkında da bilgi sunmaktadır.

* Ege Üniversitesi, TDAE Türk Halkbilimi Doktora Öğrencisi, Bornova - İZMİR, ORCID: 0000-0002_2346-2502, esracamege@gmail.com

Masal ve hikâyelerden oluşan beş kitabı bulunan Ülkü Önal, son kitabı “Şavşat ve Ardanuç ve Yusufeli’den Masallar ve Halk Hikâyeleri” ile birlikte 139 masal ve hikâyeyi kitaplaştırarak yayımlanmıştır. Yazarın kendi ifadeyle, sahada derlenecek malzeme kalmadığını düşünmeye başladığı sırada tanıştığı yeni kaynak kişilerden yeni masallar ve hikâyeler derlemesi, aslında Türk halkının engin bilgilerinin bitmek tükenmek bilmeyeceğini ve bu bilgilerin unutulmaması için kayıt altına alarak paylaşılması gerektiğinin güzel bir örneğini teşkil etmektedir.

Halk Bilimi çalışmalarına değerli katkılarda bulunan yazarın, Ayrıntı Basımevi ‘nden Mart 2017 tarihinde çıkan ve 128 sayfadan oluşan son kitabı “Şavşat ve Ardanuç ve Yusufeli’den Masallar ve Halk Hikâyeleri” adı ile okuyucularına sunulmuş bulunmaktadır. Kitapta, yöreden derlenen masal ve hikâyelerle daha önce İbrahim Pehlivan tarafından derlenmiş olan “Yusufelili Aşık Hûzûrî’nin Lutfi Bey Hikâyesi” de yer almaktadır.

Kitap; “Özgeçmiş, “Ön Söz”, “Sunu” ve Halk Bilimi çalışmaları ile ilgili değerlendirmelerin yer aldığı ilk kısım (ss. 5-13) ile, “Şavşat Masal ve Halk Hikâyeleri” (ss. 17-48), “Ardanuç Masalları ve Halk Hikâyeleri” (ss. 51-76) ve “Yusufeli Halk Hikâyesi” (ss. 77-79)’nin yer aldığı üç ana bölüm ve “Kaynak Şahıs Bilgileri” ve Ülkü Önal’ın bibliyografyası yer verilen kısımlardan oluşmaktadır. Kitapta yer verilen metinlerin tamamı yazar tarafından derlenmiş olup, derleme alanlarına göre tasnif edilmiş ve kitabın bölümleri de bu tasnife uygun olarak belirlenmiştir. Kitabın sonunda yazarın derleme çalışmalarını gerçekleştirdiği kaynak kişiler hakkında bilgi verilmektedir.

“Şavşat Masalları ve Halk Hikâyeleri “ başlıklı Birinci Bölümde altı anlatma metnine yer verilmiş olup, bu metinler sırasıyla şunlardır: “Aslan”, “Yılan”, “Üç Yolcu”, “Altun, “Saraç İbrahim” ve “Koroğlu”. Yazar, anlatma metinlerinin başlıklarında da ağız özelliklerini korumuştur. Kitabın Birinci Bölümünde yer alan “Aslan” masalı için Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’nun “ Bu devirde Anadolu’da bu uzunlukta ve güzellikte masal zor bulunur, kıymetini bil” yorumunu yapması üzerine Önal, Ardanuç “Aslan” masalı ile Şavşat’tan derlemiş olduğu “Aslan” masalına da kitabında yer vererek okuyucularına sunmuştur. Aslan masalının Ardanuç ve Şavşat’tan derlenmiş iki varyantının kitapta yer almasının amacının, araştırmacılara karşılaştırma imkânı vermek olduğunu belirten yazar, kitabın Birinci Bölümünü Şavşat’tan derlediği metinlere ayırmıştır.

Kitabın İkinci Bölümü “Ardanuç Masalları ve Halk Hikâyeleri” başlığını taşımakta olup, bu bölümde Ardanuç derlemelerinden elde edilen metinlere ayrılmıştır. Sırasıyla “Aslan”, “Melikşah”, “Aşuh Garip”, “Aslı İla Kerem” anlatmaları yer almaktadır. Bu bölümdeki “Aslan” masalının varyantı Birinci Bölümdeki metne göre daha kapsamlıdır.

Kitabın Üçüncü ve son bölümü “Yusufeli Halk Hikâyesi” başlığını taşımakta olup, bu bölümde Yusufeli’nden derlenen tek metin olarak “Lütfi Bey Hikâyesi” yer almaktadır. Daha önceki kitaplarında kendisinin yapmış olduğu derleme çalışmalarını yayımlayan yazar ilk kez başka bir derlemeci olan İbrahim Pehlivan’ın Yusufelili Âşık Hûzûrî’den derlediği halk hikâyesine yer

vermiştir. Yazar, bunu yayımlamaktaki amacının da tamamına ulaştığı hikâyeyi geniş kitleler ile paylaşmak olarak açıklamaktadır. Üçüncü Bölüm'ün öncesinde ise hikâyeyi anlatan âşığın yani Ali Çoşkun (Yusufelili Âşık Hûzûrfî)'nin kısa hayat hikâyesine yer verilmiştir.

Eser, yazarın yöredeki sözlü kültür ürünlerinin unutulmaktan kurtarmak ve kaynak sağlamak amacıyla yapmış olduğu çalışmalardan bir tanesidir. Yazarın, yerel sözlü kültür ürünlerini derleyerek yazıya geçirmesi ve okuyucularla buluşturması yerel ve ulusal kültür açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Yazar eserleriyle, sözlü kültür ürünlerinin unutulmaması için verdiği destek yanında bu konuda yapılacak yeni araştırmalar için zemin hazırlamıştır. Ülkü Önal'ın bu kitabıyla, derlemeleri gerçekleştirdiği Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli hakkında okuyucuda merak uyandırarak yörenin tanınmasına da katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Eser, Türk Halk Edebiyatı, Türk Dili ve diğer kültür bilimleri ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar için bir kaynak niteliği taşıdığı gibi okuyucuların keyifle okuyabilecekleri masal ve hikâyelerden oluşması bakımından önemli bir çalışmadır. Ülkü Önal'ın bu kitabın öncesinde gerçekleştirdiği derleme çalışmaları ve bu kitapla birlikte yayınladığı diğer çalışmaları ise araştırmacının kültür çalışmalarına katkısı ve bu konudaki emeğini yansıtmaktadır.